

بررسی نقش نور به عنوان یک عنصر هویت ساز در معماری مساجد معاصر مشهد

مجید یزدانی، عاطفه یگانه مهر، زهرا ناظران پور

۱- عضو هیات علمی گروه معماری و شهرسازی موسسه آموزش عالی خاوران

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، موسسه آموزش عالی خاوران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، موسسه آموزش عالی خاوران

آدرس پست الکترونیکی نویسنده رابط (z.nazeranpour@gmail.com)

خلاصه

نور در معماری سنتی و در فرهنگ اسلامی نمادی از خداوند و وحدت الهی است به همین خاطر جایگاهی خاص در معماری فضاها به خصوص فضاهای مذهبی مانند مساجد دارد. هنر مقدس هنری است که در آن حضور حق جاری باشد و دیدن آن، انسان را به یاد خداوند بیندازد و معماری قدسی اسلام بیش از هر چیز در وجود مسجد تجلی یافته است. امروزه در مساجد متأسفانه کمتر به نور به عنوان یک عنصر هویت بخش توجه شده است. هدف از نگارش این مقاله بررسی نور در مساجد و مورد مذاقه قرار دادن نقش نور در مساجد معاصر می باشد. در مقاله حاضر از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی با رویکرد مطالعه موردی ۴ مسجد معاصر در مشهد (مساجد: حوض لقمان، قبا، النبی، الندشت) استفاده شده است. همچنین در این راستا از مشاهده، تحلیل و مطالعات کتابخانه ای نیز بهره برده ایم. در پایان مقاله پیشنهاداتی در جهت استفاده آگاهانه از عنصر نور به منظور بازگردانی هویت کالبدی یا حس مکان به فضای مساجد معاصر، توسط نگارندگان ارائه گردیده تا ضمن افزایش کیفیت فضایی، حضور معنا در فضا را شاهد باشیم.

کلمات کلیدی: نور، هویت کالبدی، هنر قدسی، معماری اسلامی، مسجد معاصر.

۱. مقدمه

معماری اسلامی، به خصوص در ایران زمین، تأکید ویژه ای بر نور دارد. فضای درون مسجد انگار نوری است که درون فرم های مادی متبلور شده است و تا ابد مومن را به یاد آیه ی نور در قرآن می اندازد. نور موثر ترین بخش از معماری ایرانی است، نه تنها به عنوان یک مولفه فیزیکی بلکه به عنوان نمادی از خرد الهی و همیطور وجود. نور حضوری روحانی است که در سنگینی ماده نفوذ می کند و آن را به فرمی تازه که ارزش سکونت روح انسان را دارد تبدیل می کند، روحی که جوهره اش ریشه در دنیای نور، که جز دنیای روحانی نیست، دارد (۱).

mbm.yazdani@gmail.com

معمار ایرانی برای پیوند زدن هنرش به عالم ملکوت از غیر مادی ترین عنصر (نور)، در طراحی استفاده نموده است؛ تا به هنرش جنبه مقدس داده و نشان دهد که هم قالب و هم محتوای اثرش از یک سرچشمه نشأت می گیرد. او از نور به عنوان موجودیتی دوگانه که یک بعد آن کالبدی و بعد دیگر آن معنایی است، هنرمندانه استفاده نموده و بدین وسیله نه تنها خود از طریق آفرینشش به کمال معنوی رسیده، بلکه سعی در نشان دادن ریشه آسمانی هنرش نیز داشته است (۲).